

Skjøtsel av slåttemark

- slik tar du vare på en artsrik kultureng

Gamle slåttemarker er noen av den mest artsrike naturen vi har. Dette faktaarket er ment for alle som driver med, eller har lyst til å drive med, skjøtsel av slåttemark på setervoller i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde.

Setervoll med skjøttet slåttemark. Foto:Øien, D.-I., 2022

Hva er slåttemark ?

Slåttemark er en semi-naturlig eng som er formet av lang tids slått, ofte i hundrevis av år. Den er ikke pløyd, ikke gjødslet og ikke tilsådd og har derfor et svært rikt plante- og insektliv.

Mange av Norges mest truede planter og pollinerende insekter er knyttet til slåttemark.

Hovedprinsipper for skjøtsel - utarm, ikke forbedre

Slåttemark er ikke natur som «klarer seg selv». For å overleve må slåttemark skjøttes aktivt. Den er et samarbeid mellom mennesker og natur, og din innsats er avgjørende.

Slåttemark skal holdes næringsfattig og åpen, slik at mange ulike arter kan leve sammen. Derfor er det viktig å fjerne høy/gress som slås, slik at det ikke brytes ned og blir til næring.

Gjengroing med busker og trær er en trussel mot slåttemarka.

Slåttemark er vurdert som kritisk truet naturtype (CR) på rødlista for naturtyper (2025). Det betyr at det er ekstra viktig å ta vare på den.

Årlig slått— det viktigste tiltaket

For å overleve må slåttemark skjøttes aktivt, ikke pløyes og ikke gjødsles. Noen enger må slås årlig, andre slås ved behov.

Bruk av bettepusser for å rydde gjengrodd område. Foto: J. A. Stokke

Når skal du slå?

Hovedregelen er at slått utføres etter blomstring og frøsetting. Vanligvis er dette i månedsskiftet juli/august.

Slåttetidspunktet kan variere fra år til år etter variasjon i vær og vekstsesong. Følg derfor med på blomstring og frøsetting. Slått for tidlig kan redusere blomster, frø og insekter.

Hvordan skal du slå?

Setervollene slås med lett slåmaskin, tohjulsslåmaskin eller ljà avhengig av forholdene. Kantklipper med knivblad kan benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.

Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i fuktige partier. Det gir komprimering av jorda og kjøreskader. Slå hele enga, også kantene. Varier gjerne slåttretning fra år til år.

Del opp setervollen

Dersom setervollen er stor, kan du dele opp vollen i mindre deler som slås ulike år. Det bør ikke få mer enn 3 år mellom hver gang delområdene slås.

Rydding etter slått

Alt høy skal fjernes etter slått. La høyet gjerne ligge og tørke på bakken i 2-3 dager slik at frøene faller av og gir nye planter neste år. Fjernet høy kan brukes som fôr, strø eller kompost (uten å komme tilbake på enga). Bli høyet liggende, fungerer det som gjødsling og ødelegger mangfoldet av arter.

Beite - kan brukes, men med forsiktighet

Beiting er ofte positivt for slåttemarka og har vært tradisjon mange steder. Høstbeiting hindrer opphoping av daugras og letter spiringen neste vår. Beiting gir også tråkkspor som frøplanter kan spire i. Beit gjerne nærliggende skog eller naturbeite i sammenheng med slåttemark. Det gir utveksling av frø og gener mellom ulike arealer. Beite-trykket bør være lavt til moderat. Slått er viktigere enn beite på slåttemark.

Hardt vårbeite bør unngås, spesielt dersom det er rik vårblomstring og vokser orkidèer og marinøkler i slåtteeenga.

Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark på grunn av tråkkskader.

Tilleggsforing av beitedyr inne på slåttemarka må unngås, siden det øker næringstilgangen, som igjen reduserer artsmangfoldet.

Rydding av busker og trær -

Slåttemarka gror igjen uten rydding. Busker og små trær kappes under bakkenivå for å unngå skader på utstyret ved senere slått. Dra opp skudd/kvist som skal fjernes og hogg av godt under overflatenivå med øks. Rydding med ryddesag anbefales ikke.

Begynn forsiktig

Rydd et lite areal skikkelig framfor å rydde store flater på en dårlig måte. «Rydd nedenfra» og begynn med kratt og små trær, deretter eventuelt større trær. Rydding gjøres på vinteren eller på sensommer/høst etter slått.

Ta for lite, og ikke for mye

Hogst av større trær må gjøres forsiktig. Større trær skjermer og hindrer oppslag av nye skudd. Gammelskogen er en del av verneformålet i verneområdet. Døde stammer, gamle trær, steiner og tuer er viktige leveområder for artsmangfoldet.

Oppkvisting fremfor hogst

Oppkvisting av større trær kan være effektivt for å åpne opp areal med mindre arbeidsinnsats. Kvister fjernes opp til mannshøyde slik at det blir lettere å slå. Da kommer også mer lys inn til engartene. Kvist må fjernes. Brenning er ofte enkleste og beste alternativet.

Melding til forvaltningen

Felling av større trær og vedhogst må meldes til nasjonalparkforvaltningen i forkant og avklares/blinkes i dialog med grunneier. Statskog SF er grunneier på statsgrunn.

Restaurerings slått

Beitepusser kan brukes til å fjerne kratt i en restaureringsfase. Kratt kan fjernes raskt, men ikke i et større område enn du klarer å følge opp med slått i etterkant.

Trinnvis restaurering

Areal som ryddes må slås etterpå. Kun rydding uten slått, gir problem med krattoppslag igjen. Restaurerings slått med beitepusser og slåmaskin må gjennomføres i sammenheng med rydding av kratt slik at gjengroingsarter som lyngplanter går tilbake og kulturmarksarter (engarter) går fram.

Restaurering bør skje trinnvis over tid.

Spesielle hensyn

Fremmede arter fjernes tidlig (f.eks. lupin, blåleddved, gullkorg og rynkerose). Tørre og fuktige partier skal behandles likt - ikke tilpasses.

Resultat av god skjøtsel

Med riktig skjøtsel kan slåttemarka få flere blomster, få tilbake arter som ligget i frøbanken, bli lettere å slå over tid og bli et viktig område for pollinatorer.

Unngå dette i slåttemark

- Gjødsla (heller ikke naturgjødsla)
- Pløye, harve eller frese
- Så inn frø eller legge ferdig plen
- Sprøyte mot ugress
- Lagre masser

Landskapet i verneområdet er vernet mot inngrep. Selv små inngrep kan ødelegge slåttemarka for alltid.

Arter i slåttemarka

De mest karakteristiske artene er:

Jåblom, bakkesøte, ballblom, småengkall, prestekrage, rødknapp, blåklokke, engkvein, fjelltimotei, hvitmaure, stormaure, bittersøte, småmarimjelle, setergråurt, sauesvingel, harerug, gulaks, dunkjempe, nattfiol, fjellrapp, flekkmure, fjelltistel, hvitkurle, fjellmarinøkkel, høstmarinøkkel.

Flere av disse er rødlista og sjeldne.

I tillegg finnes det beitemarkssopper og insekter.

Hva tar vi vare på i Skardsfjella og Hyllingsdalen ?

Verneforskriften beskriver verneformål, verneverdier og vernebestemmelser.

- Ta vare på et større naturområde som er relativt lite påvirket av tekniske inngrep.
- Ta vare på det biologiske mangfoldet som preger landskapet. Her er fjellbjørkeskogen og den urørte vassdragsnaturen knyttet til Glommas kilder av særlig verdi.
- Ta vare på verdifulle innslag av kulturlandskap, kulturminner og sammenhengene mellom disse, særlig de tallrike samiske kulturminnene.
- Allmennheten skal gis anledning til naturopplevelser gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av tilrettelegging.
- Ivaretagelse av naturgrunnlaget er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området skal kunne brukes til reindrift.

Slåttemark ved setervoll. Foto: Øien, D.-I., 2022

Høstmarinøkkel på setervoll. Foto: Øien, D.-I., 2022

Kilder

Øien, D.I. 2022. Prioriterte setervoller i Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde. Status for botaniske verdier og råd om skjøtsel — NTNU Vitenskapsmuseet naturhistorisk notat 2022-8:1-33.

Artsdatabanken. Norsk rødliste for naturtyper 2025.

**Norges
nasjonalparker**

Alt du trenger å vite om nasjonalparken og nasjonalparkforvaltningen

[Nasjonalparkstyre | Forside](#)

[Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvernområde | Norges nasjonalparker](#)